

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

§. XV. De Responsoriis. Responsoria quid significant. Cur prolixius
cantentur. Quis eorum auctor. Quo ritu dicantur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

nostrum, & fludeamus eorum opera agere, quorum facta cupimus lectitare? Optimè de hac re S. Antiochus¹: Qui opus tractat spirituale, dum divinas legit Scripturas, quæcunque occurrunt univèrsa in seipsum debet tacita cogitatione reflectere, & non in alterum. Item Marcus Eremita^m: Legens verba sanctæ Scripturæ, opere ipsa exequaris, & ne glories de nuda ejus cognitione.

7. Cùm verò audiri sumus sacrarum Scripturarum lectionem, orare cum Propheta debemus, & dicere, *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Tanta est enim earum profunditas, tanta obscuritas, ut illarum penetrare mysteria nemo valeat, nisi sensum aperiat^o ad intelligendum, ille qui aperit, & nemo claudit. *Tenebrosa est aqua in nubibus aëris,* inquit Gregorius Magnus^p, quia obscura est scientia in Prophetis. Et Augustinus^q ad Volusianum scribens, Tanta est, ait, Christianarum profunditas literarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia usque ad decrepitam senectutem maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere. Oritur hæc obscuritas, seu difficultas ex multiplici capite. Primò quidem ex Hebraico idiomate, quo ferè omnes conscriptæ sunt, ut observat Euthymius^r, Hæc autem lingua à cæteris omnibus aliena cum nullis Europæ communicat: unde factum est, ut de Judæis fileant Græci, & Latini Historici, nec nisi quædam mendacia scribant ore tenus accepta à finitimis Gentibus, quæ semper Hebræis fuerunt infensæ, qualia sunt ea, quæ Trogus, & Tacitus mentiuntur: Deinde sacræ literæ tropis abundant, & sensibus mysticis; pro quorum intelligentia sancti Patres plures Regulas, & Canones tradiderunt, multumque laborarunt, nec tamen omnia sunt affecuti, & sæpè dissentiunt inter se in unius sententiæ expositione, ut docet Fulgentius^s lib. 2. ad Monimum. His accedit posteriorum altitudo, quibus plenæ sunt omnes paginæ testamenti. Denique, teste Augustino^t, divinitus provisum est, ut multa in scripturis obscurè dicta retineantur, quæ densissimam caliginem obducunt, ad edomandam labore superbiam, & intellectum à fastidio re-

¹ Antioch. ho. 70. ^m Marc. Erem. lib. de lege spiritali c. 87. ⁿ Psal. 118. ^o Psal. 17. ^p Greg. hom. 6. in Ezech. ^q Aug. Epist. 3. ^r Euthym. pref. in Psal. ^s Ful. lib. 2. ad Mon. cap. 14. ^t Aug. lib. 2. de doctri. Christi. c. 6.

vocandum, cui facilè investigata plerumque vilescunt. Cùm ergò leguntur scripturæ, magno studio eis attendamus, facientes quod ait Psalmographus, *In corde meo abscondi eloquia tua ut non peccem.* Tunc enim bona sunt verba Domini, inquit Remigius Altisiodorensis^x; si opere impleantur, si cor labiis consentiat. Post lectionem vertitur lector ad Dominum dicens, *Tu autem Domine miserere nobis:* quia ipsum legendi munus sine aliqua culpa peragi nequit. Si rectè legit, animum tentat elatio: si malè, vana sequitur confusio. Semper ideò misericordia Dei indiget qui legit, ne opus per se bonum vel superbiam contamine vitium, vel damnabilis verecundia pudor inficiat. Olim lectiones admodum proluxæ legebantur ex Codicibus sacræ Scripturæ & sanctorum Patrum, nec finis à legente imponebatur, nisi Superior præciperet dicens *Tu autem*, cui parens Lector statim dicebat, *Domine miserere nobis.* Ad hunc ritum alludit Petrus Cellensis Epist. 20. libro 6. ubi loquens de charitate ait, Lectio ista sine *Tu autem* continuetur. Succinit chorus, *gratias Deo*, quod ad totam lectionem refertur: namque gratias agimus Domino, quod panem suæ doctrinæ nobis frangere dignatus sit, & animas esurientibus sapientiæ pabulo recrearit. Hæc autem vox *Deo gratias* antiquissima est, eaque olim utebantur Monachi, cùm sibi invicem occurrerent. Testis est Augustinus^y Donatistas redarguens, qui nostrum *Deo gratias* irridebant: ut scias recentiores Hæreticos omnem errorum luem jam à Patribus damnatum ab inferis revocasse.

^u Psal. 118. ^x Remig. in Mich. cap. 2. ^y Aug. in Psal. 132.

§. XV.

DE RESPONSORIIS.

Responsoria quid significant. Cur prolixius cantentur. Quis eorum auctor. Quo ritu dicantur.

1. **Q**ui aurum, & argentum, in quo confundunt homines, ingentive pretii splendidissimas gemmas repererit, non publicè minimum avaritiæ diripiendas profuit, sed in intimis penetralium recessibus centum clavibus

Q999

ser-

servandas abscondit. Eadem prorsus ratione qui verbum Dei fidele, immaculatum, convertens animas, desiderabile super aurum, & lapidem pretiosum auribus corporis, & cordis perceperit, servare illud, & custodire debet non auditor obliviosus factus, sed memor semper mandatorum Dei ad faciendum ea. Sicut qui thesauros effodiunt, inquit Chrysof. non solum in superficie fodiunt, sed in profundum descendunt, & penitiores terræ sinus scrutantur: ita nos pari diligentia spiritualem thesaurum in verbis reconditum inquirere debemus. Diripi autem spiritualis thesaurus nequit, & ubi in promptuaria mentis nostræ reconditus fuerit, ab omnibus insidiis est securus: modo per ignaviam locum non demus ei, qui illum nobis auferre cupit. *Fili mi*, ait Sapiens ^b, *custodi sermones meos, & præcepta mea reconde tibi*. Beati sunt qui audiunt verbum Dei, sed si custodiunt illud: *si hæc feceritis*, dicit Dominus ^c, *beati eritis si feceritis ea*. Hoc significant ex antiqua sapientum traditione Responsoria, quæ lectiones subsequi, eisque consonare solent. Quid enim habet emolumentum virtutem cognoscere, si meliora videntes, & probantes sequantur deteriora? Divinorum quippe sermonum meditatio, ac lectionis auscultatio, ait rursus Chrysofomus ^d, in bona opera desinere debet. Et quidam profanus ^e: Hic fructus legendi est, æmulari ea quæ in aliis probes, & quæ maxime inter aliorum dicta mireris in aliquem usum tuum opportuna derivatione convertere. Item Gregorius Magnus ^f: In nobismetipsis debemus transformare quod legimus, ut, cum per auditum se animus excitat, ad operandum quod audierat, vita concurrat. Ideo, juxta sententiam Epicteti ^g, in nostris lectionibus non proficimus, quia dumtaxat ea intentione legimus, ut sciamus: nec studium nostrum ad actionem, & morum compositionem dirigimus. Amicitiam suam non audientibus legem, sed facientibus quod præcepit lex, legis & mandatorum auctor pollicetur. *Vos*, inquit ^h, *amici mei eritis, si feceritis quæ ego præcipio vobis*. Sicut igitur unamquamque lectionem congruum, & consonum excepit Responsorium; ita Divinorum sermonum auscultatio in copiosam definit bonorum operum fructificationem. Pul-

^a Chryf. hom. 8. in Gen. ^b Id. ibid. ho. 5. ^c Proverb. 7. 1. ^d Ioan. 13. 17. ^e Chryf. in Psal. 118. v. 48. ^f Macrob. lib. 5. Satur. cap. 1. ^g Greg. lib. 1. mor. cap. 10. ^h Epictet. apud Ariannum lib. 4. cap. 4. h. Ioan. 15. 14.

cherrimus ordo hic est, ut ex coelestium mandatorum auditu sanctarum operationum usus inoleseat.

2. Ipse cantus, quo Responsorium cantatur, laborem activæ vitæ subindicat: creberrimæ enim sub eadem syllaba plurimum notarum excursionones, vocum itidem difficiles saltus, sublimæ elationes, inimicæ depressiones, frequentes ac subitæ mutationes indicia sunt multiplicium laborum, quos in mandatorum celestium executione subire debemus. Docet Stephanus Eduensis Episcopus ⁱ, cui consentit Hugo Victorinus ^k, Responsorium significare ascensum, quem auditores lectioni, ejusque monitis præbuerunt: atque ideo dicitur Responsorium, quia responsio secundum voluntatem interrogantium assensus est, vel concessio: sive, ut Rupertus ^l docet, Responsorium dicuntur, quia respondent lectionibus, tristitia tristibus, læta lætis: vel choro respondente cantantur. Quomodo verò, & à quibus Romanis Pontificibus mutatus sit cantus in Responsorium ostendit Amalarius initio libri de ordine Antiphonarii. Asserit Isidorus ^m Responsorium ab Italis inventa fuisse. At Sozomenus ⁿ auctor est S. Joannem Chrysofomum Responsorias cantiones instituisse ad æmulationem Arianorum, qui in cœtus distributi alternatim, & ad modum Responsoriorum canebant, & Corollaria adjiciebant in sectæ suæ gratiam composita. Responsorium versus ab uno solo cantatur, per quod singularitas operationum designatur. Chorus autem repetit post versum partem Responsorii, ut id ipsum dicamus omnes, & non sint schismata in nobis: quia autem opera nostra imperfecta sunt, ideo ex parte tantum repetitur. Additur in quibusdam *Gloria Patri* in gratiarum actionem ei, qui dedit nobis vellemus, & perficere: & in confessionem fidei, sine qua impossibile est placere Deo. Hæc est autem discretio, inquit Concilium Toletanum ^o, ut in lætis sequatur *Gloria*, in tristibus Responsorii principium repetatur. Post Capitula, quæ breves lectiones sunt, breviora sequuntur Responsorium, ut præcedenti doctrinæ subsequens operatio conveniat. Nocturno tempore longiores, diurno breviores recitantur lectiones, quia nox ad contemplandum, dies ad agendum tri-

ⁱ Steph. Eduen. lib. de sac. altaris cap. 12. ^k Hugo in spect. c. 7. ^l Rupert. lib. 1. cap. 15. ^m Isidor. de Eccles. off. lib. 1. c. 8. ⁿ Soz. lib. 8. c. 8. ^o Concilium Tolet. 4. cap. 15.

tributa videtur; contemplatio autem longior, actio brevior esse debet, quia qui minoratur actu, percipiet sapientiam. Tempore Paschali in fine Responsorii adjungitur *Alleluja*, quod lætitiæ additamentum & gloriam Dominicæ Resurrectionis respicit, & ferventius benè operandi studium sacris illis diebus ostendit.

§. XVI.

DE CAPITULIS.

Capitulum quid sit. Quare singulis horis, & quo ritu recitetur.

1. **B**REVIS quædam lectio è divinis libris deprompta, quam in singulis Officiis recitamus, à nonnullis antiquioribus ꝑ collectio, lectiuncula, & versiculus dicebatur, à D. autem Benedicto ꝑ lectio, ab omnibus communiter Capitulum nuncupatur. Hujus nominis ratio est, quia Capitula ut plurimum brevia capita sunt Epistolarum; quæ in Missa leguntur. Est autem Capitulum, teste S. Anselmo ꝑ, brevis multorum complexio, sic dicta quia breviter capit totam summam. Nam per hoc quod diminutivum est Capitulum designatur brevis: & per hoc quod venit à capite, vel à capio, intelligitur quod magnum sensum capiat, & sit breve caput multorum, quæ late differuntur. Notat Baronius ad diem 12. Novembris, antiquum esse nomen Capitulum in Ecclesiasticis Officiis, alterius tamen significationis ab ea qua nunc accipi solent. Erant enim preces quædam prolixiores in honorem Sanctorum vel solemnitate, ut constat ex Epistola Vigilii Papæ ad Eucharium. Capitula secundum alios breves quædam partitiones sunt, & in solo Evangelio Marci erant olim 235. A Joanne Chrysostomo *ἡ ἑκαστὴν ὁμιλίαν* sive Capitulum reductio in summam dicitur, cum quæ prolixè dicta sunt compendiosè dicuntur. Xenophon ꝑ totius rei summarium *ἡ ἐπιτομή* id est Capitulum vocat. Plato ꝑ eadem voce utitur pro eo quod in aliqua re summum, & præcipuum est. Notat Ven. Beda ꝑ exemplo gentis Israëlitiæ

ꝑ Conc. Agathense c. 20. ꝑ Benedicti in Reg. c. 13. ꝑ 17. ꝑ Anselm. seu quisquis est auctor in c. 8. ad Hebr. ꝑ Chrys. ad Ephes. hom. 1. ꝑ Xenoph. lib. 6. Cypriod. u. Plato 1. de leg. x Beda lib. 2. exposin Esdr. cap. 2.

quæ tempore Esdræ ꝑ legebat in volumine legis quater in die, hunc morem in Ecclesia involuisse, ut per singulas diurnæ Psalmodiæ horas lectio una de veteri, sive de novo Testamento cunctis audientibus ex corde dicatur: & sic Apostolicis, sive Prophetiis verbis confirmati ad instantiam orationis genua flectant. Horis nocturnis plures lectiones, & longiores dicuntur, quia tunc à laboribus operum cessantes liberiores aures divinis auscultationibus accommodamus. Stamus ad diurnas, quia breviores. Non præmittitur benedictio, quia à Prælato, vel Sacerdote dicuntur, cujus est aliis benè precari. In fine non dicitur, *Tu autem Domine*, quia in brevi lectione facilius est culpam evitare, cum præsertim à viro perfectiori recitetur. Sine titulo leguntur, quia Sacerdotes docti esse debent in divinis scripturis. Sermonibus autem sanctorum Patrum titulus præfigi solet, quia multiplicem eorum doctrinam non omnes Ecclesiastici viri, vel scire possunt, vel ejus meminisse si sciant. Post Capitulum respondemus *Deo gratias*, ut pro singulis gratiæ donis gratias agentes locum gratiæ faciamus in nobis, & cum gratiarum actione petitiones nostræ innotescant apud Deum.

§. XVII.

DE COLLECTIS.

Collecta nomen æquivocum. Collectarum primi auctores. D. Benedictus benedictionis nomine Collectam indicat. De salutatione Dominus vobiscum, quæ collectis præmittitur. Notantur quædam de ultima collectarum clausula, & de hac voce, Amen.

1. **I**NTER minores Officii divini partes locum potissimum tenent breviusculæ orationes, quas Collectas nuncupamus, vel quia Collectæ sunt ex auctoritate divinarum scripturarum: vel quia sacerdos, ut notat Innocentius Papa ꝑ, totius populi preces colligit, & refert ad Deum: vel quia hujusmodi preces populo in unum collecto fieri solent, idque Pamelius observat ad verba Tertulliani ꝑ; Quomodo colligimus, quomodo Dominica solemnia celebremus, quomodo

Qqqqq 2 bimus?

ꝑ 2. Esdr. 9. 3. ꝑ Innoc. 3. l. 2. de Myster. Missæ cap. 27. ꝑ Tert. l. de fuga in persec. c. ult.